

ชื่อเรื่องการวิจัย พัฒนาการของสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้วิจัย นายวิฑูรย์ เหลียวรุ่งเรือง

ชื่อหน่วยงาน ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์ คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะค้นหาพัฒนาการของสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ตั้งแต่อดีตก่อนที่พญามังรายก่อตั้งเมืองเชียงใหม่จนถึงปัจจุบัน เพื่อเป็นฐานในการวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลง การแยกแยะและการเปรียบเทียบรูปแบบสถาปัตยกรรม เพื่อค้นหาลักษณะการแปรผันที่จะชี้นำสู่แนวทางการพัฒนาของสถาปัตยกรรมในอนาคต การวิจัยเป็นการวิจัยพื้นฐานใช้การเก็บข้อมูลสำรวจแบบหาหลักฐานทางกายภาพตามลักษณะภูมิศาสตร์ รวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยแยกประเภทการวิเคราะห์รูปแบบและพัฒนาการของสถาปัตยกรรมดังต่อไปนี้ สถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัย สถาปัตยกรรมเพื่อสาธารณูปการและการศึกษา สถาปัตยกรรมเพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม สถาปัตยกรรมเพื่องานราชการ สถาปัตยกรรมเพื่อกิจกรรมเพื่อศาสนา สถาปัตยกรรมเพื่อนันทนาการ สวนสาธารณะและสิ่งก่อสร้างพิเศษ

ผลการวิจัยพบว่าพัฒนาการสำคัญเริ่มต้นจากการตั้งถิ่นฐานบ้านเรือนในเชียงใหม่สมัยโบราณของชนเผ่าลัวะ ต่อมาจึงมีชนชาติไตโยนโดยการนำของพญามังรายได้สร้างเวียงเชียงใหม่ โดยคำนึงถึงภูมิศาสตร์ แนวคิดเรื่องการตั้งเวียงและการจัดผังเมือง ในอดีตการพัฒนาการสถาปัตยกรรมของเชียงใหม่มีทั้งยุคที่รุ่งเรืองสูงสุดมีสกุลช่างของตนเองและยุคตกต่ำสุดที่เชียงใหม่กลายเป็นเมืองร้าง จนกระทั่งเมื่อสมัยพญากาวิละมีการฟื้นฟูเมืองโดยการเข้ามาตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชนต่างๆที่เรียกว่า เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง มีการติดต่อค้าขายกับชาวต่างชาติ จึงทำให้เกิดการผสมผสานของรูปแบบและลักษณะทางสถาปัตยกรรม เมื่อรัฐบาลสยามปกครองเชียงใหม่ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการสถาปัตยกรรมของเชียงใหม่ก็เพิ่มมากขึ้นตามลำดับต่อเนื่องเรื่อยมาถึงปัจจุบัน แยกเป็นประเภทได้ดังนี้

สถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัย บ้านพักอาศัยขนาดเล็กมีรูปแบบพื้นฐานสำคัญจากเรือนชาวไตโยนที่มาใหม่และเรือนชาวลัวะเป็นสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเรียกว่า เรือนเครื่องผูก โครงสร้างเป็นวัสดุที่ทำได้ในท้องถิ่น ส่วนเรือนเครื่องสับ เป็นเรือนที่มีขนาดใหญ่ขึ้นใช้วัสดุถาวรมาประกอบเป็นเรือนพัฒนาการขั้นสูงสุดของเรือนเครื่องไม้ใช้เวลานานถึงประมาณหกร้อยปีคือ เรือนกาแล มีสัดส่วนลักษณะจำเพาะทางสถาปัตยกรรมและสภาพแวดล้อม ระยะเวลาร้อยปีที่ผ่านมารือนเครื่องไม้ได้เปลี่ยนแปลงไปตามอิทธิพลจากรูปแบบสถาปัตยกรรมชาวต่างชาติ จากการเปลี่ยนแปลงลักษณะการดำเนินชีวิต เทคโนโลยี วัสดุก่อสร้างและการศึกษา ทำให้ประโยชน์ใช้สอยและการใช้พื้นที่ในอาคารเปลี่ยนแปลงไปเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมสมัยใหม่และรูปแบบสถาปัตยกรรมล้านนาประยุกต์ในปัจจุบัน ส่วน

สถาปัตยกรรมเพื่อการอยู่อาศัยขนาดใหญ่หรือคุ่มนั้น ให้ความสำคัญในเรื่องที่ตั้งและงานสถาปัตยกรรมที่เป็นการประยุกต์หลายรูปแบบเข้าด้วยกันตามความนิยมในยุคสมัยที่ทำการก่อสร้าง

สถาปัตยกรรมเพื่อสาธารณูปการและการศึกษา มีการเริ่มต้นอย่างเป็นระบบโดยมิชชันนารีเมื่อประมาณร้อยกว่าปี เป็นรูปแบบสมัยใหม่ที่มีการออกแบบอาคารในลักษณะเฉพาะ สถาปัตยกรรมให้ความสำคัญในเรื่องประโยชน์ใช้สอยไม่คำนึงถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น อาคารภาครัฐจะมีแบบมาตรฐาน งานสถาปัตยกรรมในสถานศึกษาชั้นสูงของภาครัฐและเอกชน มีการสร้างสรรค์รูปแบบที่น่าสนใจจำนวนมาก

สถาปัตยกรรมเพื่อพาณิชยกรรมและอุตสาหกรรม มีพัฒนาการมานานส่วนมากโดยพ่อค้าต่างชาติ เริ่มจากเป็นเรือนไม้ที่ใช้ค้าขายชั้นเดียวยกพื้นของชาวไคใหญ่ ต่อมาเมื่อมีพ่อค้าชาวจีนในยุคแรกเป็นเรือนลักษณะเรือนพาณิชย์ เรือนขนมปังจิง เรือนแป เรือนสลูและพัฒนามาเป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ที่เรียกว่า ตึกแถวหรืออาคารพาณิชย์ ที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงของสังคมในระบอบที่มีการคมนาคมและค้าขายสะดวกสบายขึ้น ในส่วนสถาปัตยกรรมเพื่อพาณิชยกรรมประเภทโรงแรม ประเภทอาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่ ประเภทธนาคาร ประเภทอนุรักษ์และการท่องเที่ยว ประเภทเพื่อการสื่อสารและคมนาคม ประเภทเพื่อการผลิต ล้วนแล้วแต่มีพัฒนาเป็นลักษณะเฉพาะและมีระยะการพัฒนามาไม่นานมานี้

สถาปัตยกรรมเพื่องานราชการ สมัยโบราณมีรูปแบบสถาปัตยกรรมคล้ายกับวิหารฟาจิบ อาคารราชการของสยามมีรูปแบบประยุกต์ของสถาปัตยกรรมชาติตะวันตกตั้งอยู่บริเวณฝั่งแม่น้ำปิงด้านตะวันตกนอกเวียงเชียงใหม่ ในยุคหลังอาคารราชการของสยามอยู่บริเวณช่วงหลวงเป็นสถาปัตยกรรมชาติตะวันตกและอาคารแบบมาตรฐาน ในปัจจุบันสถานที่ราชการส่วนมากตั้งอยู่ที่บริเวณศูนย์ราชการด้านเหนือของเชียงใหม่ สถาปัตยกรรมส่วนมากเป็นแบบมาตรฐานอาคารราชการลักษณะอาคารทรงไทยประยุกต์ นิยมนำเอกลักษณ์สัญลักษณ์ เช่นการติดกาแลตรงยอดจั่วเป็นส่วนเพิ่มตกแต่งอาคาร

สถาปัตยกรรมเพื่อกิจกรรมศาสนา พุทธศาสนาในเชียงใหม่ที่มีการพัฒนาการเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมสกุลช่างเชียงใหม่โดยเฉพาะ รูปแบบสถาปัตยกรรมเชียงใหม่ปรากฏทั้งในแบบของ วิหาร โบสถ์และเจดีย์ ลักษณะวิหารสกุลช่างเชียงใหม่อาจเป็นวิหารโถงหรือวิหารปิด มีลักษณะระนาบหลังคา มักนิยมโค้งอ่อน โครงสร้างหลังคาแนวหลังคาทอดต่ำเตี้ยแจ้และมีลักษณะส่วนประกอบพิเศษทางสถาปัตยกรรมที่สำคัญอื่นๆ รูปแบบเจดีย์ในเชียงใหม่รับอิทธิพลจากทหริภุญไชย พม่า สุโขทัย ในส่วนที่ตั้งของวัดนั้นกำหนดโดยการวางผังเมืองเชียงใหม่ในอดีต ภายหลังจากมีการนำเอารูปแบบสถาปัตยกรรมไทยประยุกต์มาสร้างขึ้นจำนวนมาก การพัฒนาการของสถาปัตยกรรมเพื่อกิจกรรมศาสนาคริสต์ อิสลาม ฮินดู ซิกข์ ก็มีมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่เชียงใหม่เริ่มมีการติดต่อกับชาวต่างชาติ นอกจากนั้นยังมีอาคารเกี่ยวเนื่องกับศาสนาและความเชื่อ โบราณสถานจำนวนมากที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

สถาปัตยกรรมเพื่อนันทนาการ การกีฬา การบันเทิง การพักผ่อนและความรู้ เป็นสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ อาคารเหล่านี้ได้ออกแบบเพื่อสนองต่อประโยชน์ใช้สอยและมีแนวความคิดในการออกแบบ รูปแบบสถาปัตยกรรมหลายรูปแบบ สวนสาธารณะและสิ่งก่อสร้างพิเศษบางแห่งที่เป็นสัญลักษณ์ของเมือง และเป็นสถาปัตยกรรมที่น่าสนใจของจังหวัดเชียงใหม่เช่นกัน

จากการวิเคราะห์รูปแบบและพัฒนาการสถาปัตยกรรมของจังหวัดเชียงใหม่ พบว่างานสถาปัตยกรรมในแต่ละยุคสมัยมีรูปแบบและเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน การที่สถาปนิกและผู้ออกแบบจะนำเอาลักษณะทางรูปธรรม สัญลักษณ์ วัสดุ พื้นที่ใช้สอยเฉพาะ สัดส่วนและปัจจัยแวดล้อม หรือการนำเอาลักษณะเชิงนามธรรม ความเบาลอยตัว โปร่งโล่งและร่มรื่น ของรูปแบบสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่มาใช้ควรรวมถึง รูปลักษณะโดยรวมของอาคาร ของชนเผ่าชนชาติต่างๆและของส่วนประกอบสำคัญของเมืองเชียงใหม่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การวิจัยครั้งนี้พบขั้นตอนและปัจจัยหลายประการที่เป็นอดีต เป็นปัจจุบันและเป็นสิ่งที่บ่งบอกทิศทางของอนาคตในการพัฒนาการสถาปัตยกรรมในจังหวัดเชียงใหม่มี 4 รูปแบบของการพัฒนาการ ดังนี้

1. พัฒนาการขั้นต้นเกิดขึ้นเองตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม โดยมีการต่อเนื่องจากรูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิม
2. พัฒนาการขั้นต่อมาเกิดจากเหตุและผลที่เหมาะสม เพื่อการลดทอนปรับเปลี่ยนรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ขัดข้องให้เหมาะสมกับการใช้งาน
3. พัฒนาการที่เห็นผลชัดเจนเกิดจากการสร้างสรรค์ใหม่อาจเป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมใหม่หรือการนำวิธีการก่อสร้าง ความประหยัดและความงาม มีการใช้เทคโนโลยีมาปรับปรุงหรือตกแต่งหน้าตาอาคาร
4. พัฒนาการขั้นสูงที่เกิดการใช้อัจฉริยภาพของมนุษย์ในการค้นหาแนวความคิด การศึกษาและวิจัยที่ประสานกับรูปแบบสถาปัตยกรรมใหม่

จากสมมุติฐานการวิจัยคือ การนำผลมาขยายความเพื่อกำหนดแนวโน้มและบริบทสำคัญในการออกแบบสถาปัตยกรรมในทศวรรษหน้า ที่ผ่านมาการพัฒนาการได้เป็นไปในสามรูปแบบแรกซ้ำแล้วซ้ำอีก ดังนั้นการตัดสินใจเลือกแนวทางพัฒนาการขั้นสูงที่ต้องการการศึกษาและการวิจัยจึงเป็นจุดสูงสุดของพัฒนาการสถาปัตยกรรมในปัจจุบัน

Research Title: The Development of Architecture in Chiang Mai

Author: Mr.Vitul Lieorungruang

Organization: Department of Architecture, Faculty of fine Arts, Chiang Mai University

Abstract

The research objectives are set to investigate for the development of Architecture in Chiang Mai, starts from the period before King Mangrai established Chiang Mai to the present. An analysis and a comparison for this architectural research were managed with the purpose of a pattern dissemination for the future. Fields survey conducted was based on geography. It is divided into several groups: Domestic architecture, Welfare & Education architecture, Commercial & Industrial architecture, Governmental architecture, Religious architecture, Recreational architecture, Parks & other structures.

It was found that the development of architecture began from the time of the settlement of the Lua. Then, the Tai yon led by King Mangrai, founded Chiang Mai. They were concerned of city's location, concept and urban planning. Chiang Mai in the past had reached its peaks, both a glory capital and a ruin city. Then, King Kawila re-established Chiang Mai. People, the Tais race, moved in and were followed by some foreigners. There was a malting and unifying of architecture styles. Thereafter, under Siam government rules, the development of architecture in Chiang Mai exerted rapidly. There were as follows:

Domestic architecture, a typical house based on vernacular architecture. This indigenous architecture was a mixture of the Lau and the Tai yon style which was build from local materials. A folk architecture, a timber and bigger house, were then elaborated for durability and comfort. The classic Chiang Mai architecture was Kalea house. It has been developed for six hundred years and has its character and proportional system. During the last century, a timber house was changed under an influence of other tropical architecture, life style, construction material & technology and education. It also changed functional and spatial articulation. Until now, a contemporary modern & applied Lanna architecture was characterized. Regarding a mansion, a house for commanders in chief, the location was crucial criterion. It concerned about architecture stylish with in its own period.

American Presbyterian missionaries systematically advanced Welfare & Education architecture in a century ago. It is mostly modern design and is done by expertise. It has shown functionalism and

non-characteristic architecture. The government's buildings were all standard style. Public and private colleges or universities buildings were of very interesting architecture.

For Commercial & Industrial architecture, there was considerable duration of evolution mostly done by foreigner, from one story shop house owned by a Tai yai to Chino-Portuguese architecture owned by Chinese, There were several styles of row-buildings build by wood, brick and concrete which signified the improvement of communication and trade. Now, hotels, office buildings, conservation & tourist attractions, communication & transportation buildings, and manufacture buildings portrayed their own new patterns.

For ancient governmental architecture, it was similar to a wooden viharn. In the past, Siamese governmental buildings were located on the West Bank of Ping River. There were western-revival styles. Later, Siamese governmental buildings were located in the middle of the inner city. There were still western-revival styles and also standardize style. Now the Thai governmental buildings are located in the government center, north of the city. Buildings are of standardized Thai-revival architecture. There were mostly local symbolic decorated by placing Kalea as a gable decoration.

For Religious architecture, since Buddhism prospered and well developed. There is one style of viharn, uposoth and chedi. The viharn has a unique carve rafter either opened viharn or enclosed viharn. The roof structure was sloped downward near the floor with other decorative wood elements. Some chedi typology is influenced from Hariphunchai, Burma and Sukhothai. Temple locations were indicated by aged city's plans. Later, a Thai-style mixed with the local architecture was introduced. Christianity, Islamic, Hindu and others developed their place continuously since they settled here. Furthermore, there was also other religious-related architecture in Chiang Mai.

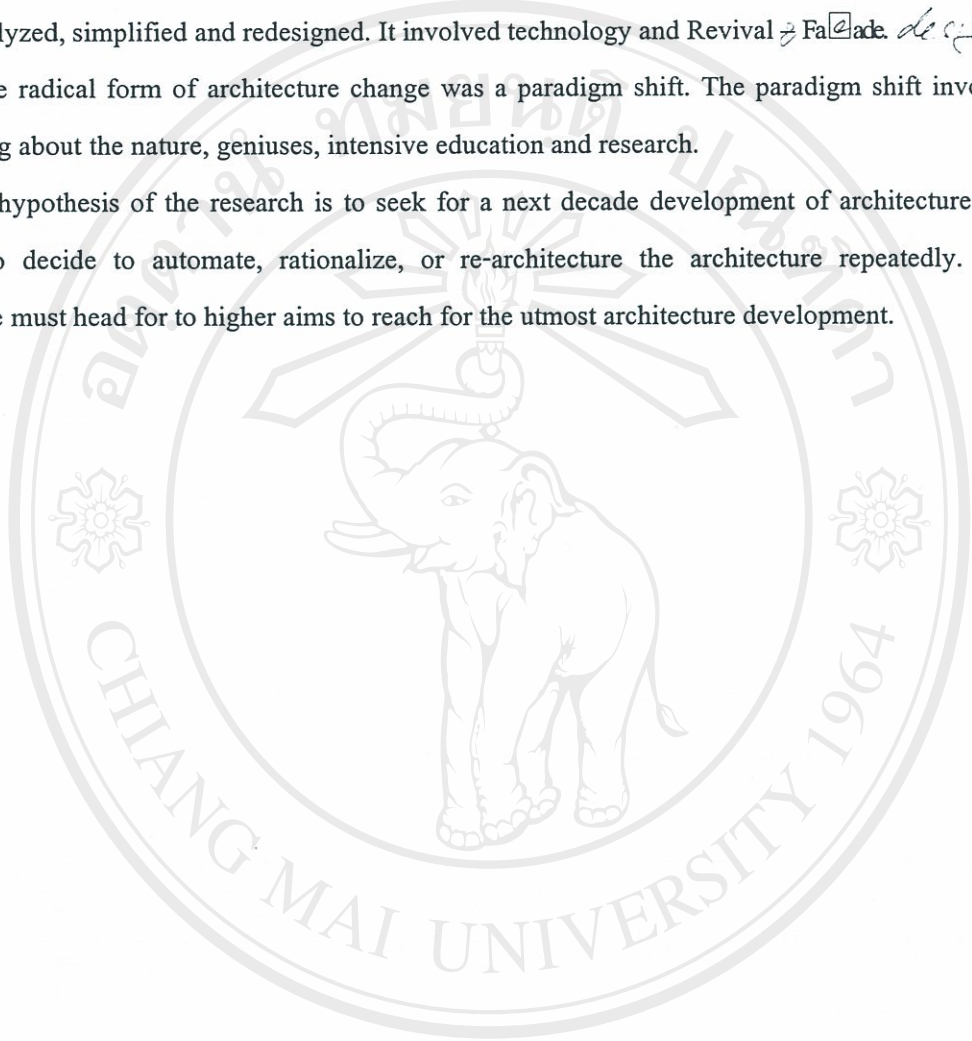
For Recreational architecture, including sport, entertainment and clubhouses, they were mostly of modern architecture which were designed for main purposeful function and consisted of variety of styles. Some parks & other structures were recognized as Chiang Mai landmark.

The spectrum of the development of architecture in Chiang Mai was changed from time to time with deferent styles and characters. Architects and designers, who take an concrete evidence such as symbol, material, function and surrounding elements or an abstract evidence such as lightness openness and shadiness of architecture environment as a design references, must also take into consideration a building pattern, people and a city elements as well. It was found that the past, the present and the future of architecture in Chiang Mai has four transformation types.

1. The most common form of architecture change was an automatic transformation from exiting directed by environment.

2. A deeper form of architecture change was directed by rationalization of procedures. The transformation and the improvement for living eliminated obvious bottleneck and made buildings more efficient.
3. A more powerful type of architecture change was Re-architecture, in which construction processes were analyzed, simplified and redesigned. It involved technology and Revival *↔* Fa^{ade} *decision*
4. The more radical form of architecture change was a paradigm shift. The paradigm shift involves rethinking about the nature, geniuses, intensive education and research.

The hypothesis of the research is to seek for a next decade development of architecture. We may have to decide to automate, rationalize, or re-architecture the architecture repeatedly. And ultimately we must head for to higher aims to reach for the utmost architecture development.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Copyright© by Chiang Mai University

All rights reserved